

DÝCHACÍ SYSTÉM

PLICNÍ FUNKCE MECHANIKA DÝCHACÍHO SYSTÉMU PŘENOS PLYNŮ

Autor prezentace:

Doc. MUDr. Milena Šimurdová, CSc.

FÁZE TRANSPORTU O_2 K BUŇKÁM

VENTILACE PLIC

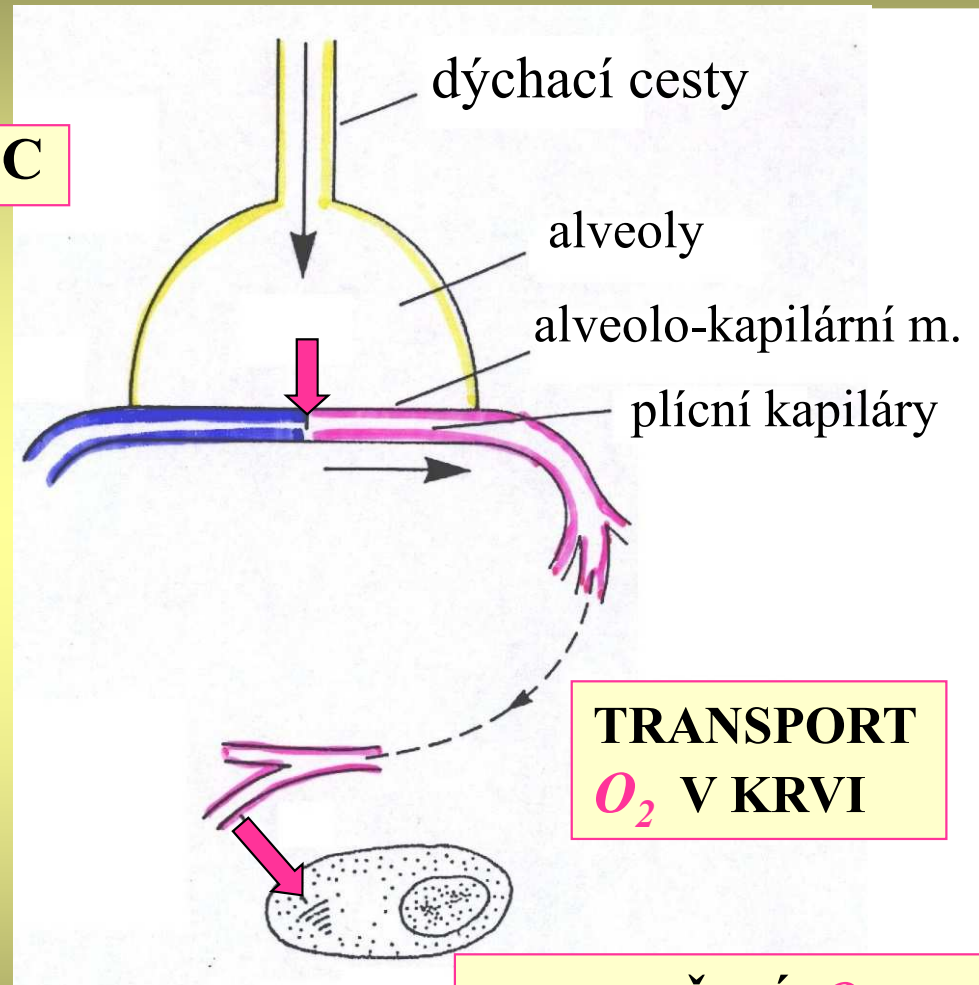
DIFUZE O_2 PŘES
ALVEOLO-KAPILÁTRNÍ
MEMBRÁNU

DIFUZE O_2
Z PERIFERNÍ KAPILÁRY
DO BUŇKY

V KLIDU

příjem O_2 ~300 ml / min

výdej CO_2 ~250 ml / min

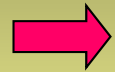

VYUŽITÍ O_2
MITOCHONRIEMI

VNITŘNÍ DÝCHÁNÍ

DÝCHACÍ CESTY

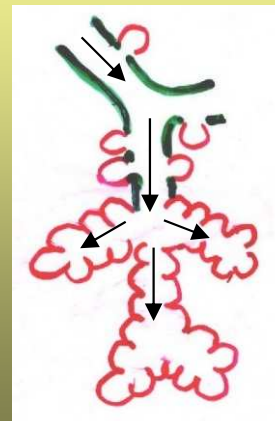
ANATOMICKÝ MRTVÝ PROSTOR – ZÓNA KONDUKCE

- **NOSNÍ PRŮDUCHY**
- **FARYNX**
- **LARYNX**
- **TRACHEA**
- **BRONCHY**
- **BRONCHIOLY**
- **TERMINÁLNÍ BRONCHIOLY**

Další funkce:

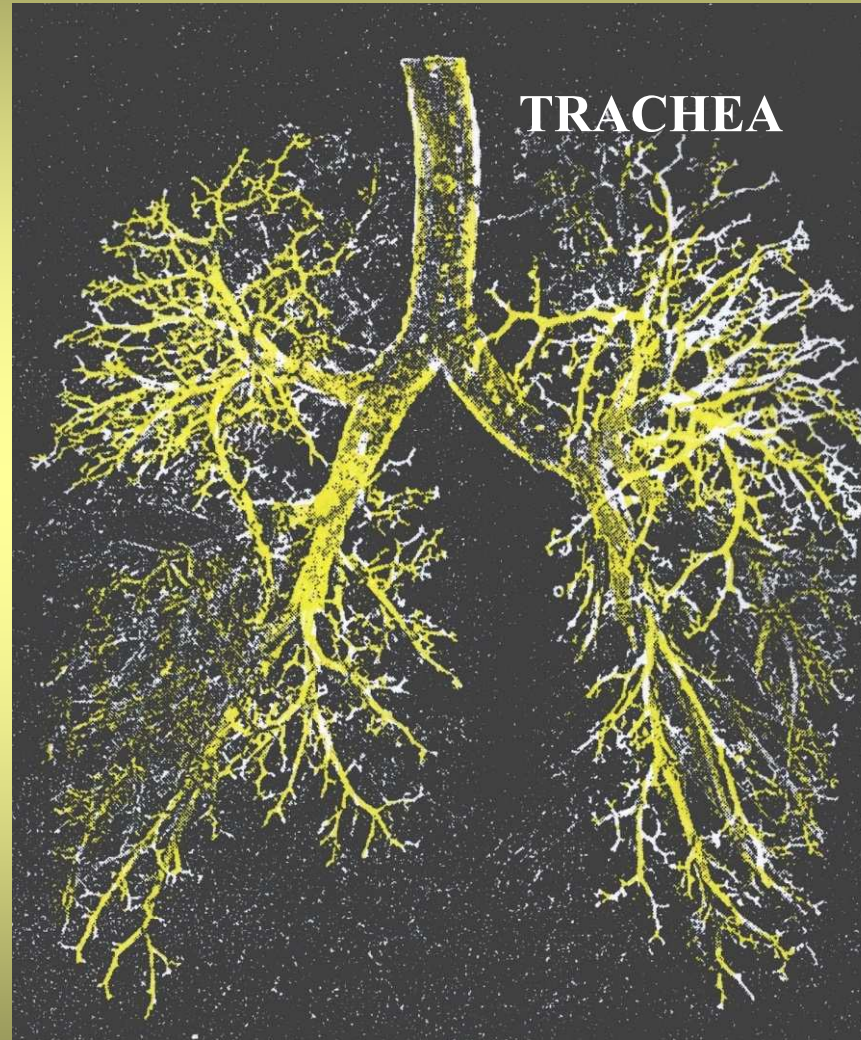
- oteplení vzduchu, očištění, doplnění vodními parami
- reflexní odpovědi na dráždivé podněty
- řeč a zpěv (specifické funkce laryngu)

**ZÓNA
VÝMĚNY PLYNŮ
(alveolo-kapilární membána)**

CELKOVÁ PLOCHA 70 - 100 m²

ODLITEK DÝCHACÍCH CEST U ČLOVĚKA

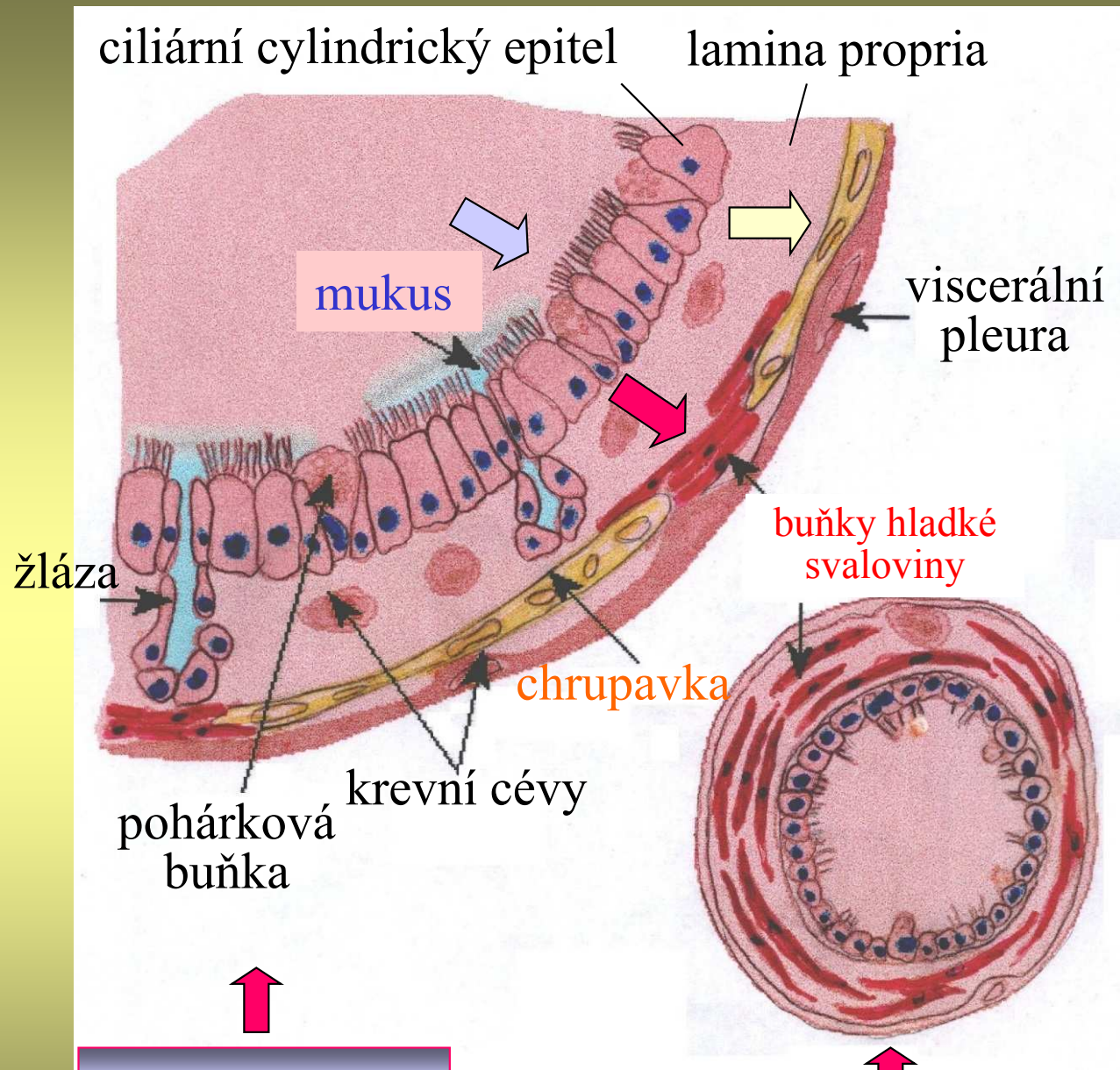

BRONCHY

BRONCHIOLY

**TERMINÁLNÍ
BRONCHIOLY**

AERODYNAMICKÝ ODPOR

**AUTONOMNÍ INERVACE
SVALOVÝCH BUNĚK**

muskarinové receptory
aktivace acetylcholinem
⇒ **bronchokonstrikce**

β₂-adrenergní receptory
aktivace noradrenalinem
⇒ **bronchodilatace**

BRONCHUS

**TERMINÁLNÍ
BRONCHIOLUS**

∅ < 1 mm

V_T dechový objem ('*tidal volume*') ~500 ml

V_A alveolární část dechového objemu ~350 ml

V_D část dechového objemu v mrtvém prostoru ('*dead volume*') ~150 ml

$$V_T = V_A + V_D$$

$$f = 12/\text{min}$$

$\dot{V} = V_T \times f$
**MINUTOVÁ
VENTILACE PLIC**

6 l/min

$$\dot{V}_A = V_A \times f$$

ALVEOLÁRNÍ VENTILACE

4,2 l/min

$$\dot{V}_D = V_D \times f$$

**VENTILACE MRTVÉHO
PROSTORU**

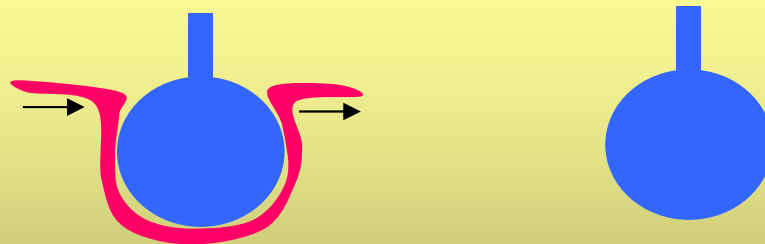
1,8 l/min

MRTVÝ PROSTOR

CELKOVÝ OBJEM, VE KTERÉM NEDOCHÁZÍ K VÝMĚNĚ PLYNŮ

- ANATOMICKÝ mrtvý prostor - objem dýchacích cest
- FUNKČNÍ (celkový) mrtvý prostor

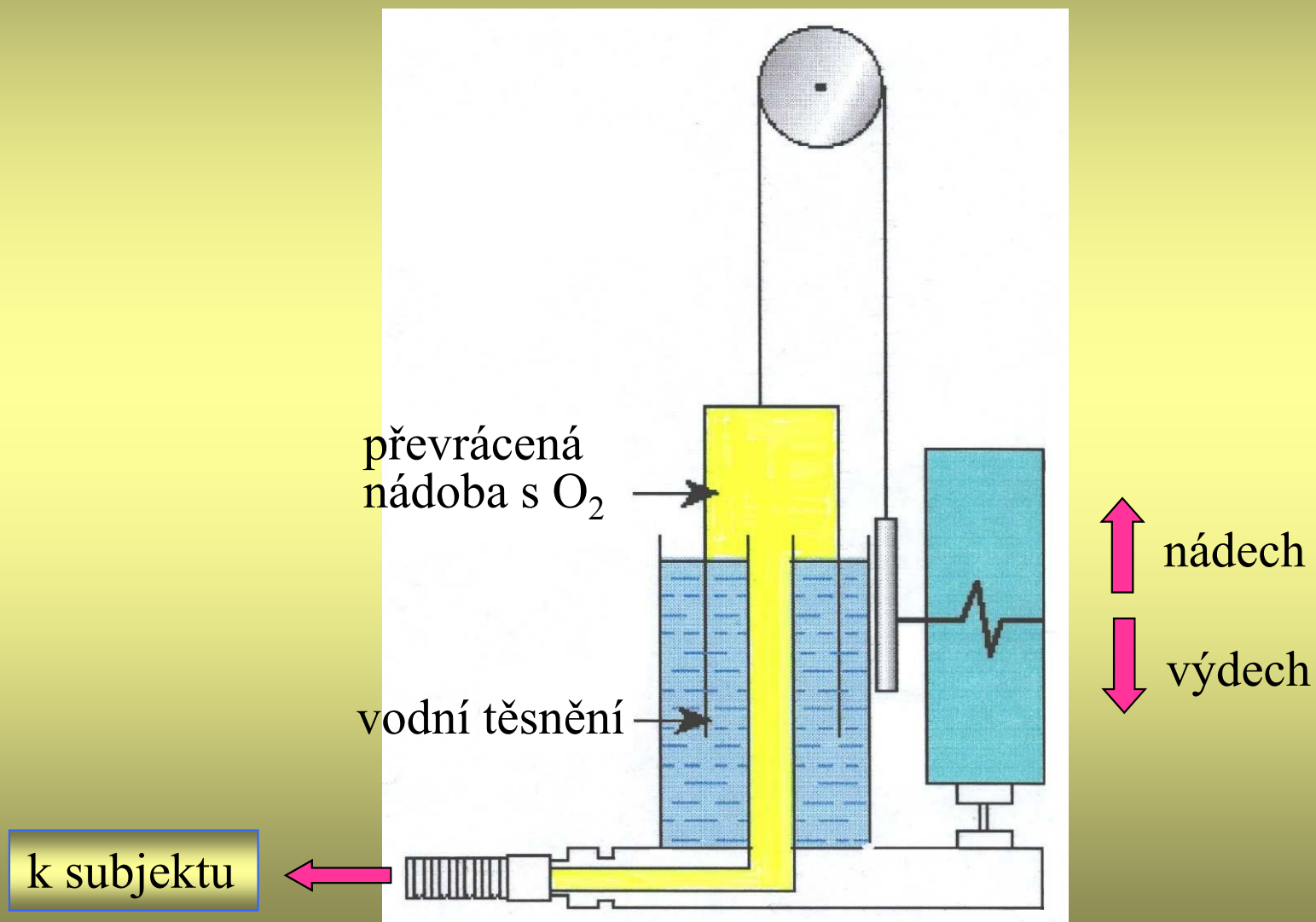
ANATOMICKÝ mrtvý prostor + celkový OBJEM ALVEOLŮ
bez funkčního kapilárního řečiště

U ZDRAVÉHO JEDINCE
oba dva prostory jsou prakticky stejné

SPIROMETRIE

(měření plicních objemů, kapacit, funkčních vyšetření, ...)

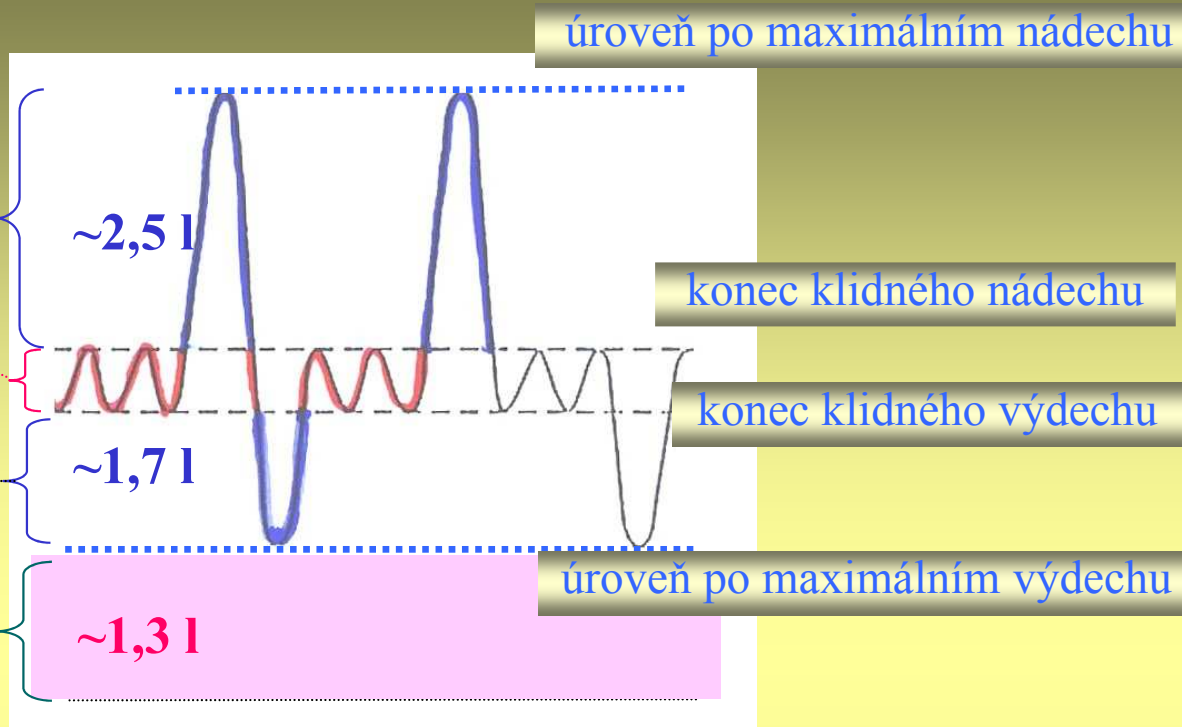
PLÍČNÍ OBJEMY

INSPIRAČNÍ
REZERVNÍ OBJEM IRV

DECHOVÝ OBJEM V_T
(*'tidal volume'*)

EXSPIRAČNÍ
REZERVNÍ OBJEM ERV

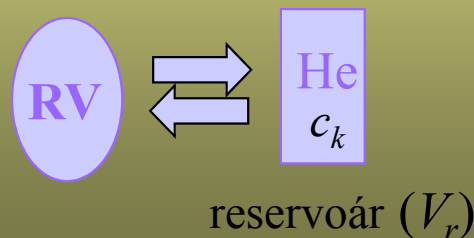
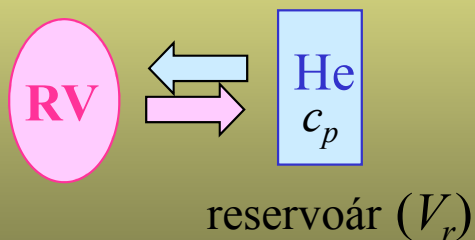
REZIDUÁLNÍ OBJEM RV

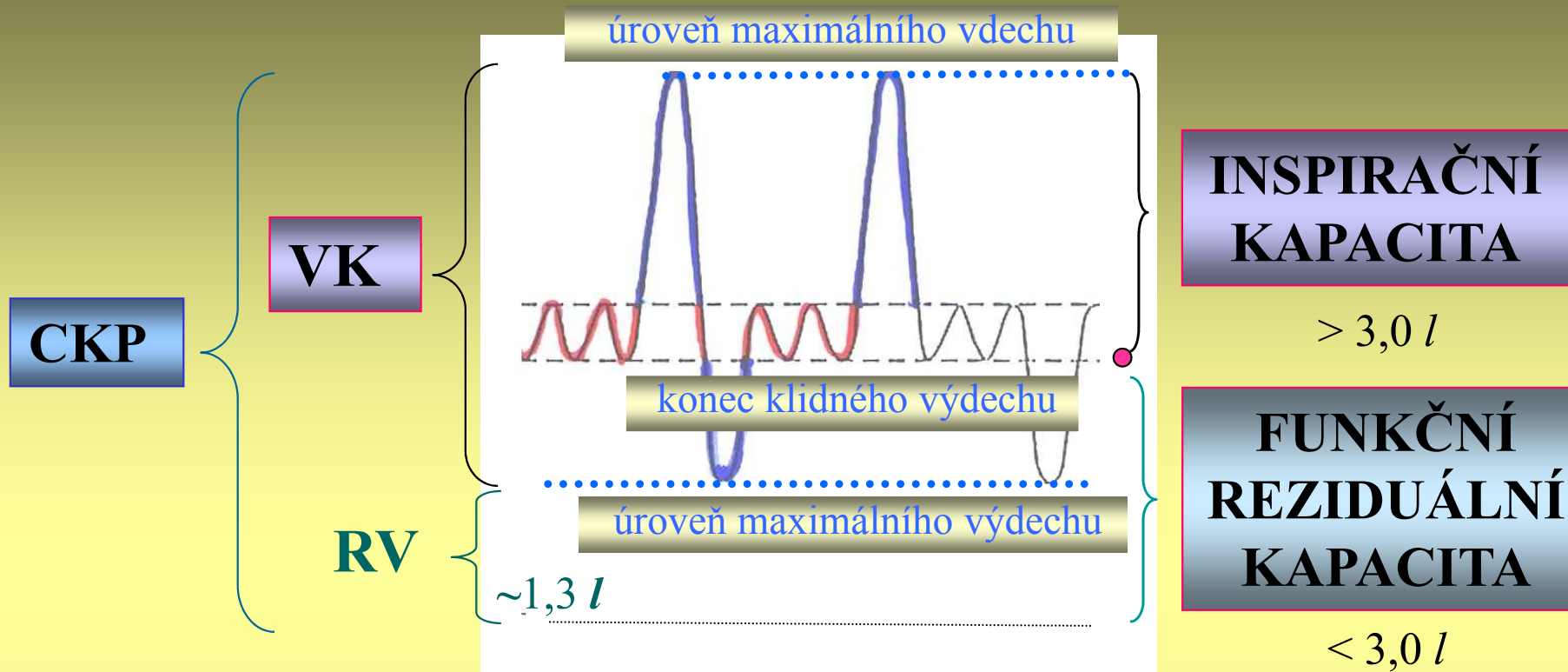
DILUČNÍ METODA
(metoda zředěného plynu)
 He

Princip metody: **1** Maximální výdech **2** Opakovaný nádech a výdech z a do rezervoáru (známého objemu) s inertním plynem (He) známé koncentrace c_p . $\Rightarrow$ Složení vzduchu v obou prostorech se vyrovná (c_k).

3 Vypočtení **REZIDUÁLNÍHO OBJEMU** z počáteční a konečné koncentrace He v rezervoáru (c_p, c_k).

$$RV = V_r \frac{c_{pHe} - c_{kHe}}{c_{kHe}}$$

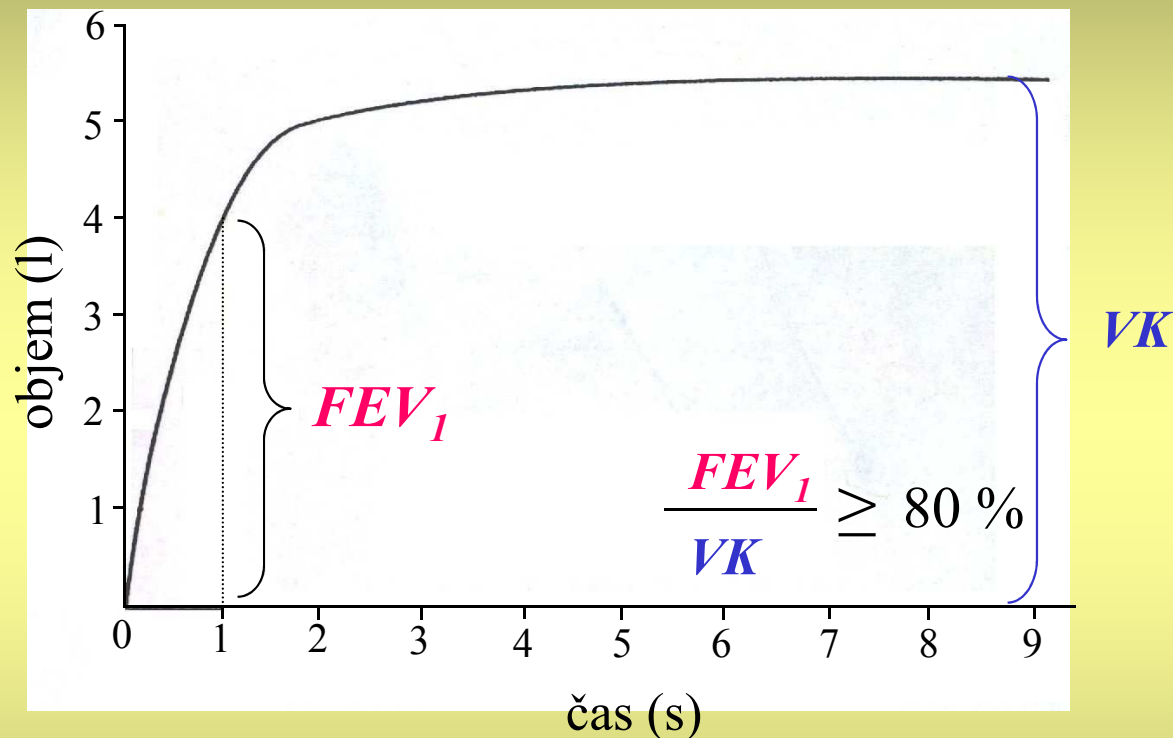
VK VITÁLNÍ KAPACITA = $V_T + IRV + ERV$ $\sim 4,7 l$

VK - největší objem vzduchu, který je možno vydechnout po maximálním nádechu

CKP CELKOVÁ KAPACITA PLIC = $VK + RV$ $\sim 6,0 l$

FUNKČNÍ VYŠETŘENÍ PLIC

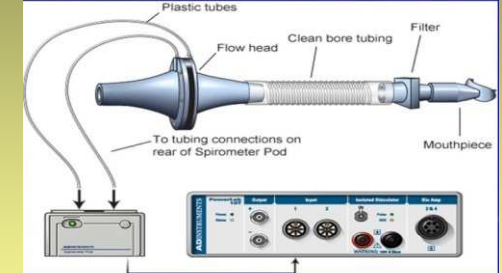
- **VTEŘINOVÁ VITÁLNÍ KAPACITA** (expirační vteřinová *VK*, rozepsaný usilovný výdech *VK*) ***FEV₁*** (*'forced expiratory volume per 1 sec'*)

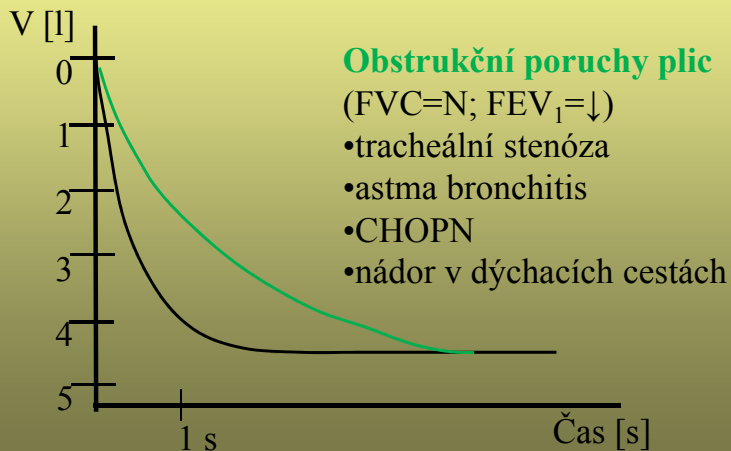
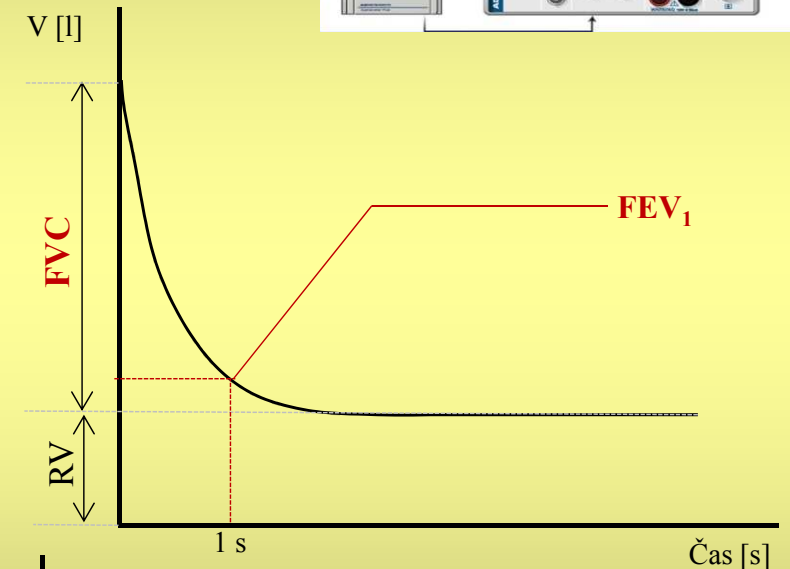
- **KLIDOVÁ MINUTOVÁ VENTILACE** (0,5 l x 12 dechů / min = 6 l/min)
- **MAXIMÁLNÍ VOLNÍ VENTILACE** po dobu 10 s ***MVV*** (125 - 170 l/min)
- **MAXIMÁLNÍ PROUDĚNÍ VYDECHOVANÉHO VZDUCHU *PEFR*** (*'peak expiratory flow rate'*) (~10 l/s)

VC

Principem je stanovení rychlosti proudění vzduchu z měřených rozdílů tlaků mezi vnitřní a vnější stranou membrány spirometru, objemy jsou dopočítávány (spirometry systému PowerLab).

- **FVC** – usilovná vitální kapacita; maximální objem vzduchu, který lze po maximálním nádechu prudce vydechnout
- **FEV₁** – usilovně vydechnutý objem za první sekundu; objem vzduchu vydechnutý s největším úsilím za 1. sekundu po maximální nádechu
- **FEV₁/FVC (%)** – Tiffeneauův index – kolem 80 %

Restrikční poruchy plic

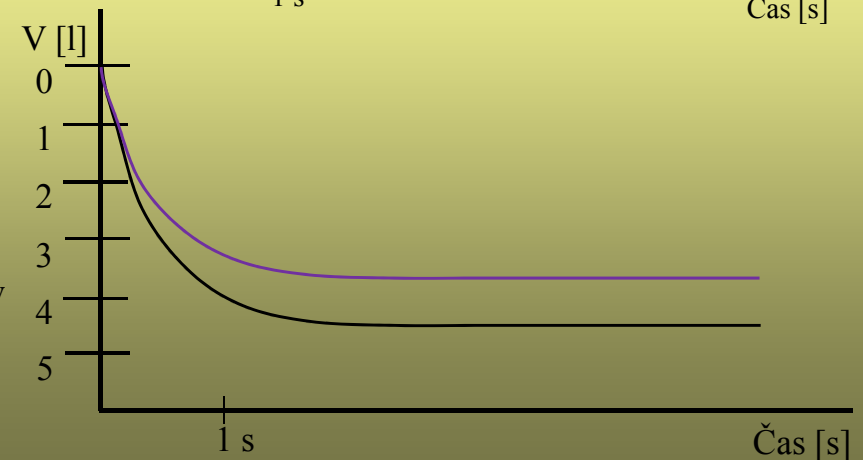
(FVC=↓; FEV₁=N)

pulmonální příčiny

- plicní fibróza
- resekce plic
- plicní edém
- pneumonie

extrapulmonální příčiny

- ascites
- kyfoskolióza
- popáleniny
- vysoký stav bránice

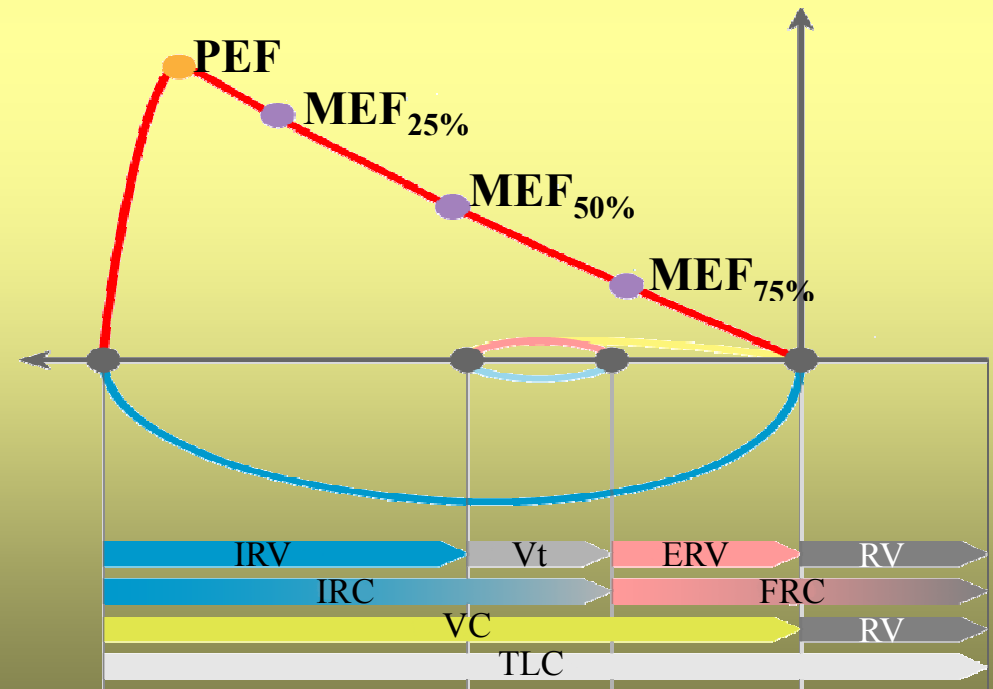

ROZEPSANÝ VÝDECH VC

Principem je měření rychlosti proudění vzduchu definovaným průřezem z otáček turbíny a objemy jsou dopočítávány (Cosmed).

- **PEF** – vrcholový výdechový průtok; nejvyšší rychlost na vrcholu usilovného výdechu (odpovídá vzduchu v horních DC)
- **MEF** – maximální výdechové průtoky (rychlosti) na různých úrovních FVC, kterou je ještě třeba vydechnout (nejčastěji na 75 %, 50 % a 25 % FVC)

$$P \cdot V = konst$$

$$P = \frac{konst}{V}$$

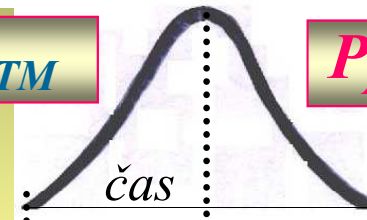
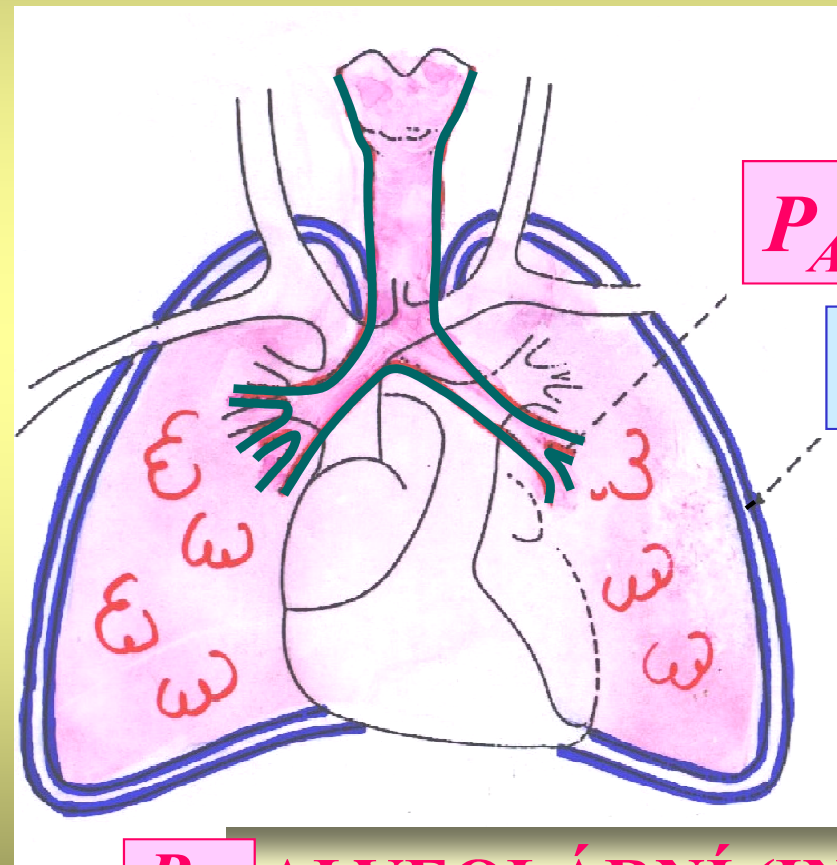
PRŮBĚHY TLAKŮ PŘI KLIDNÉM DÝCHÁNÍ

INSP

EXSP

$$P_A < P_{ATM}$$

$$P_A > P_{ATM}$$

V_T [l]

+1
[mm Hg]

-1

-3

[mm Hg]

-6

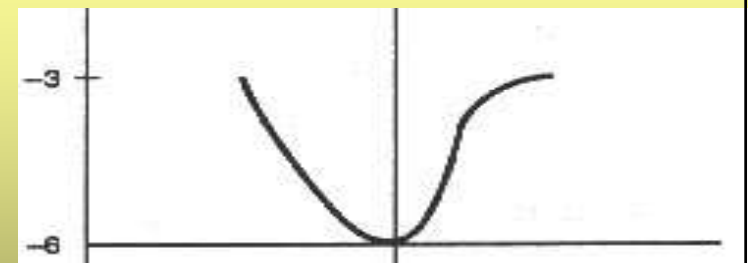
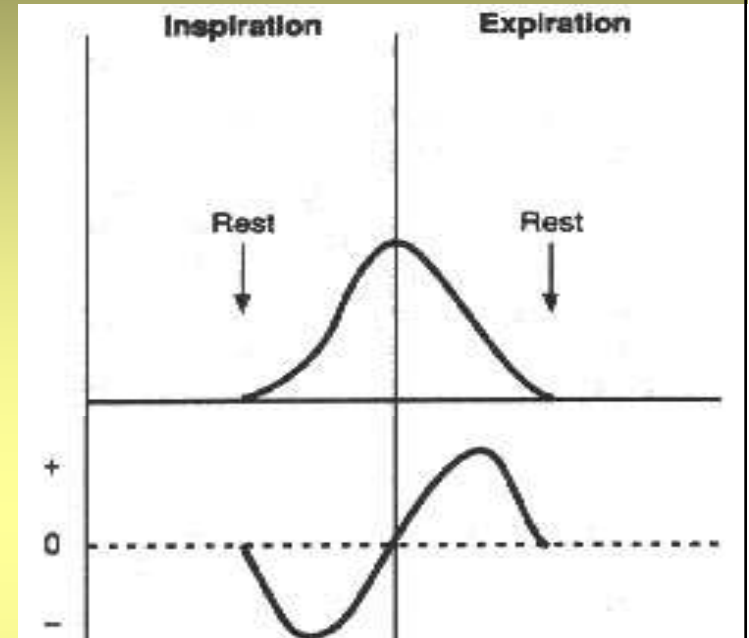
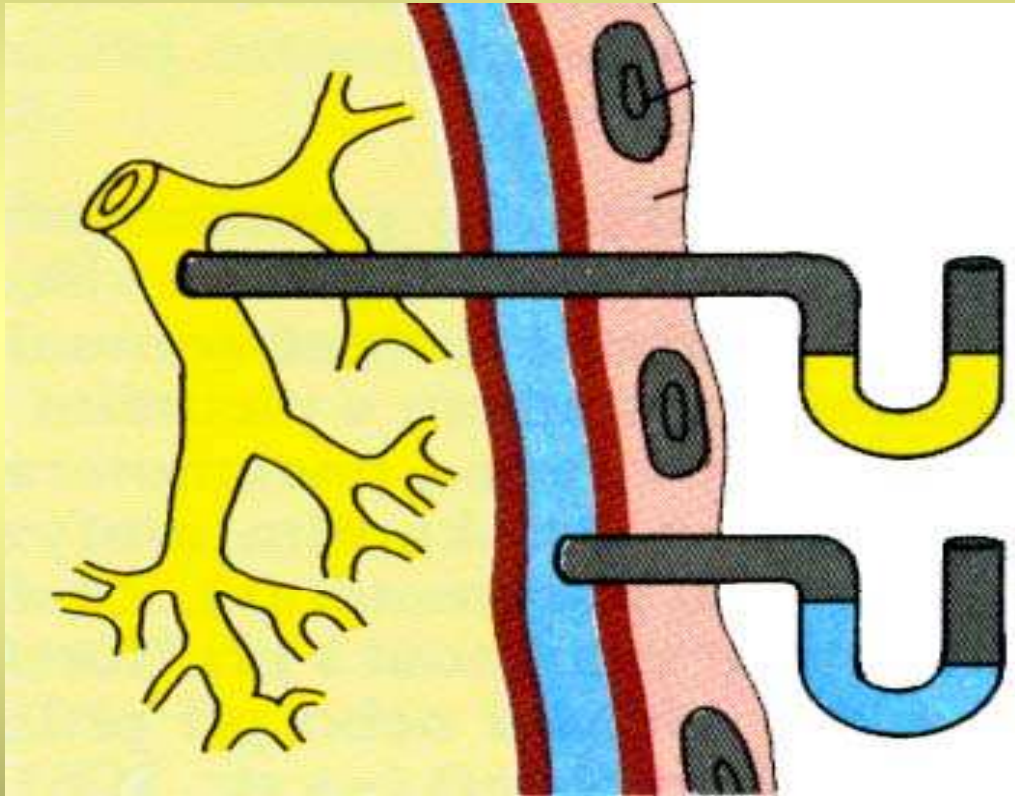
naměřená
křivka

teoretická
křivka

P_A ALVEOLÁRNÍ (INTRAPULMONÁLNÍ)

P_{PL} INTRAPLEURÁRNÍ (INTRATORAKÁLNÍ)

PLEURA
pulmonalis   parietalis

NA VENTILACI SE PODÍLÍ

- **AKTIVNÍ SÍLY RESPIRAČNÍCH SVALŮ**
- **PASIVNÍ SÍLY**
  - elasticita plic
  - elasticita hrudníku

DÝCHÁNÍ V KLIDU

VDECH - **aktivní síly inspiračních svalů převládají**

VÝDECH - **pouze pasivní (elastické) síly (plic)**

DÝCHACÍ SVALY

akcesorní svaly

mm. intercostales ext.

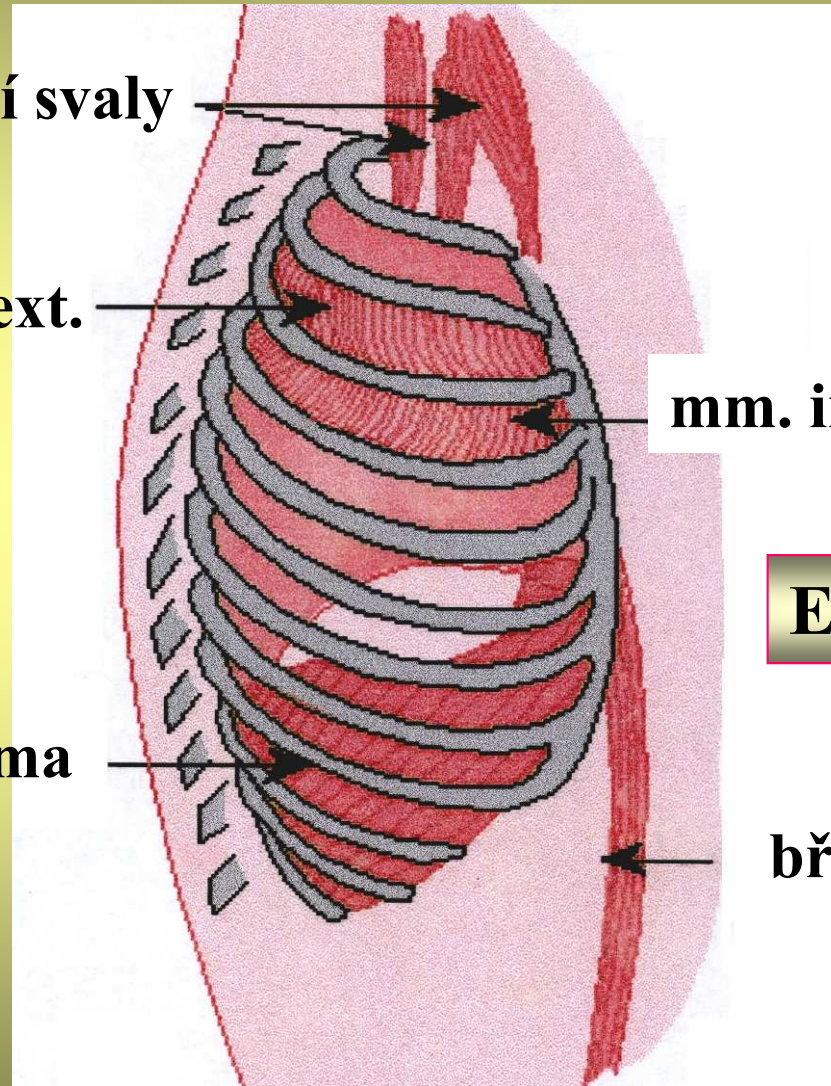
INSPIRAČNÍ

mm. intercostales int.

EXSPIRAČNÍ

diafragma

břišní svaly

INSPIRAČNÍ SVALY

Dýchání **V KLIDU**

- *diafragma* ($\geq 80 \%$)
- *mm. intercostales ext.* ($\leq 20 \%$)

USILOVNÉ dýchání

- navíc akcesorní dýchací svaly (*mm. scaleni*)

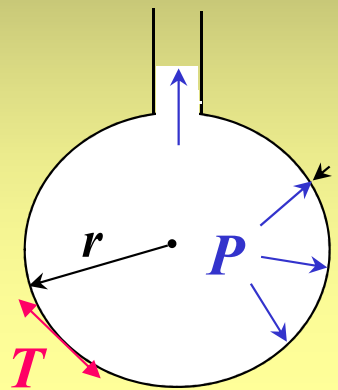
EXSPIRAČNÍ SVALY

Pouze při **USILOVNÉM** dýchání

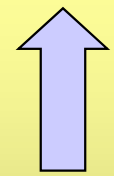
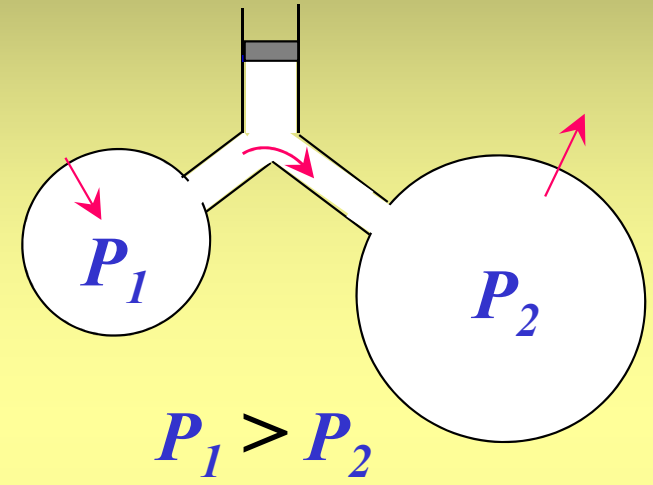
- *mm. intercostales int.*
- svaly přední břišní stěny

LAPLACEŮV ZÁKON

sférické struktury

$$P = \frac{2T}{r}$$

P tlak (transmurální ΔP)

r radius

T napětí stěny

PATOLOGIE

- Kolaps alveolu - ATELEKTÁZA
- Další zvětšení objemu alveolu

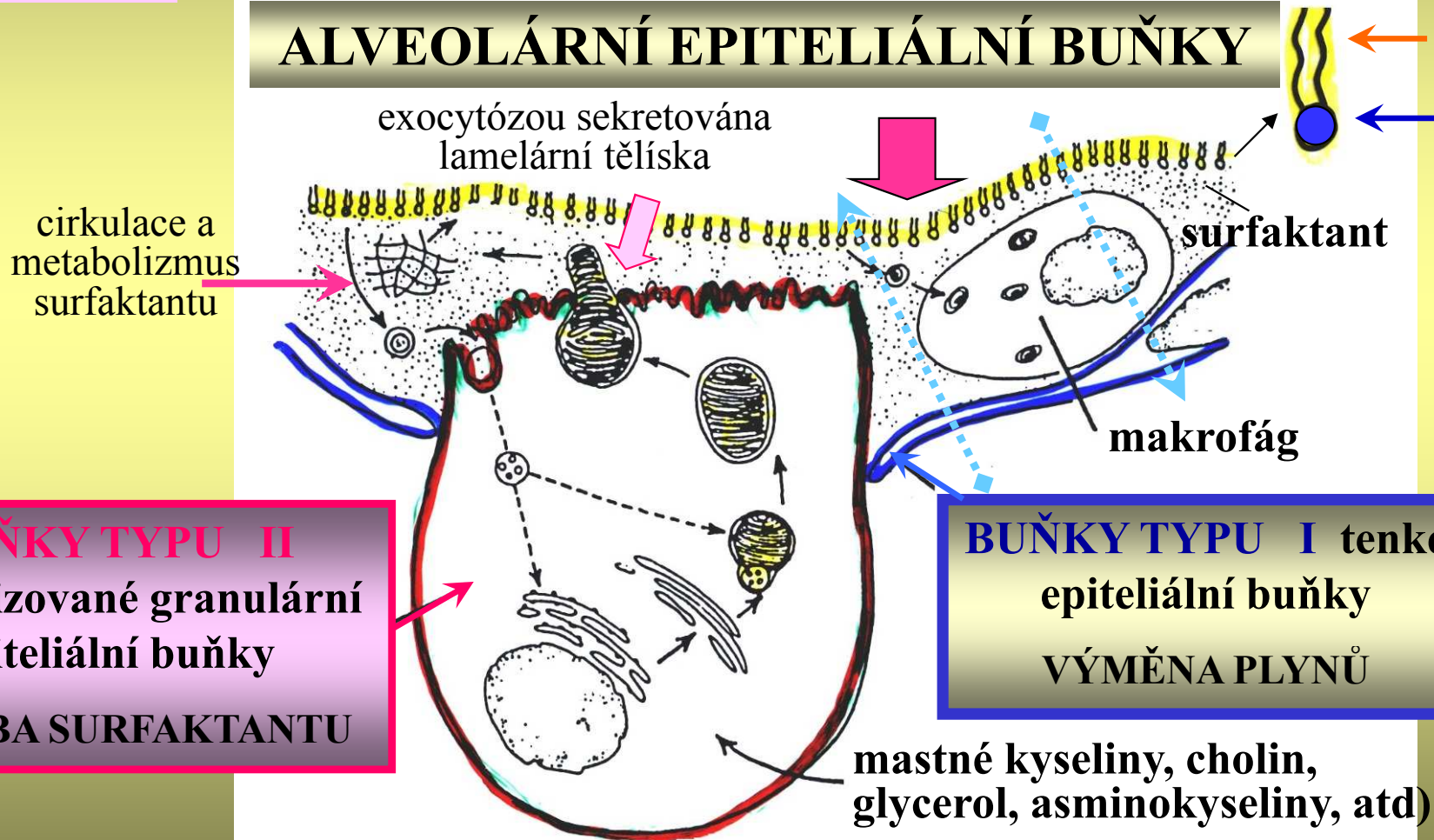
SURFAKTANT

LÁTKA VÝRAZNĚ SNIŽUJÍCÍ
POVRCHOVÉ NAPĚTÍ

FOSFOLIPID
dipalmitoyl
fosfatidyl cholin

ÚČINEK HLAVNĚ VE FÁZI VÝDECHU

ALVEOLÁRNÍ EPITELIÁLNÍ BUŇKY

BUŇKY TYPU II
specializované granulární
epiteliální buňky
TVORBA SURFAKTANTU

BUŇKY TYPU I tenké
epiteliální buňky
VÝMĚNA PLYNŮ

SLOŽENÍ SUCHÉHO ATMOSFERICKÉHO VZDUCHU

O_2	20,98 %	$F_{O_2} \cong 0,21$
N_2	78,06 %	$F_{N_2} \cong 0,78$
CO_2	0,04 %	$F_{CO_2} = 0,0004$

Ostatní složky

BAROMETRICKÝ TLAK VZDUCHU NA ÚROVNI MOŘE

1 atmosféra = 760 mm Hg

PARCIÁLNÍ TLAKY PLYNŮ SUCHÉHO VZDUCHU NA ÚROVNI MOŘE

$$P_{O_2} = 760 \times 0,21 = \sim 160 \text{ mm Hg}$$

$$P_{N_2} = 760 \times 0,78 = \sim 593 \text{ mm Hg}$$

$$P_{CO_2} = 760 \times 0,0004 = \sim 0,3 \text{ mm Hg}$$

1 kPa = 7,5 mm Hg (torr)

SLOŽENÍ ALVEOLÁRNÍHO VZDUCHU

parciální tlaky v mm Hg

INSPIROVANÝ VZDUCH

EXSPIROVANÝ VZDUCH

O ₂	158,8
CO ₂	0,3
N ₂	601,0
...	

760 mm Hg

O ₂	115,0
CO ₂	33,0
H ₂ O	47,0
N ₂	565,0
...	

760 mm Hg

mrtvý prostor

O ₂	100,0
CO ₂	39,0

O ₂	100,0
CO ₂	39,0
H ₂ O	47,0
N ₂	...

760 mm Hg

fyziologické zkratky

pravé srdce

levé srdce

vény

O ₂	40,0
CO ₂	45,0
H ₂ O	47,0
N ₂	...
...	

arterie

O ₂	95,0
CO ₂	41,0
H ₂ O	47,0
N ₂	...
...	

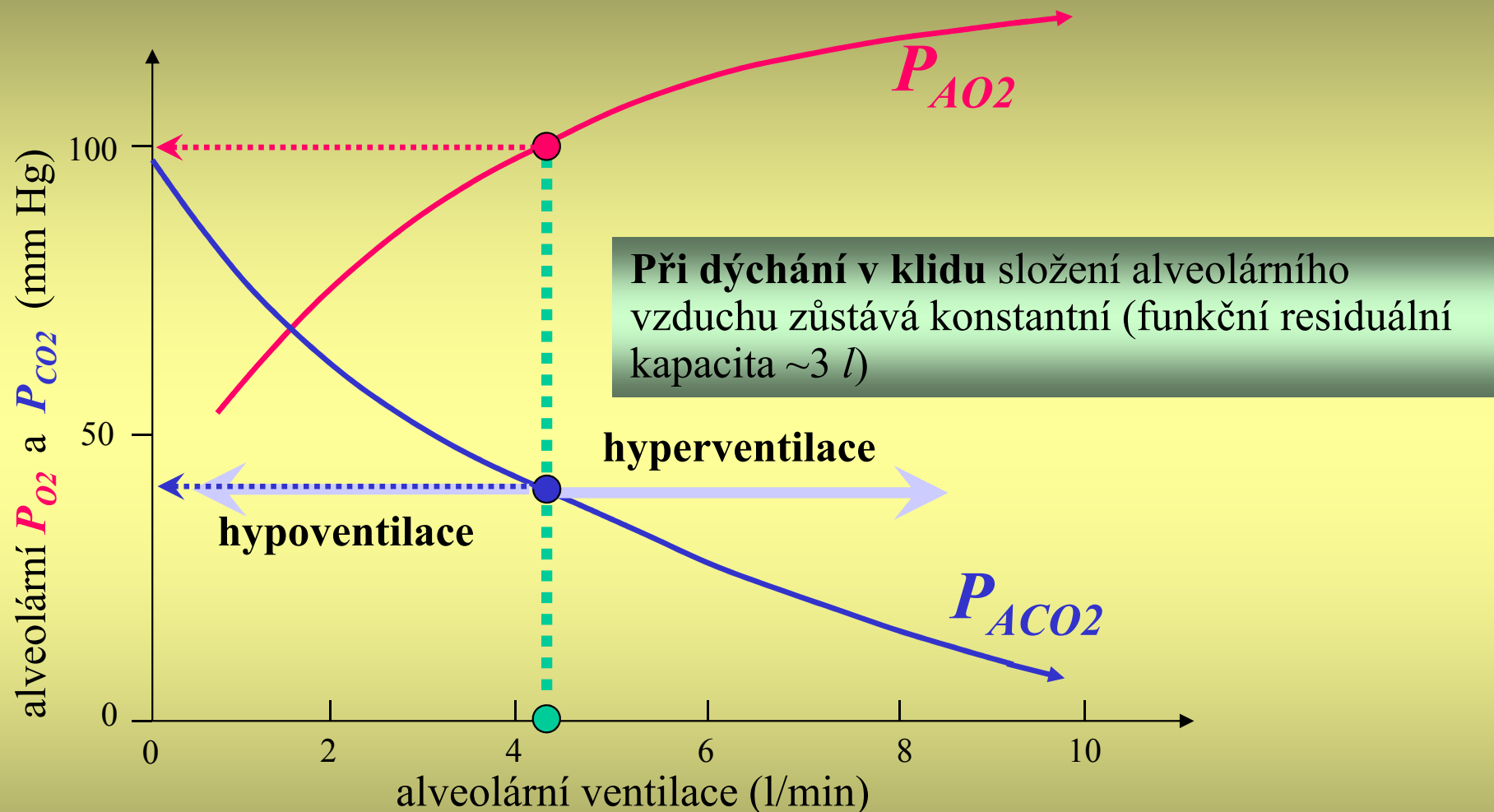
periferní kapiláry

O ₂	40,0
CO ₂	45,0
H ₂ O	47,0
N ₂	...
...	

?

?

Alveolární P_{O_2} a P_{CO_2} při volní hypo- a hyperventilaci

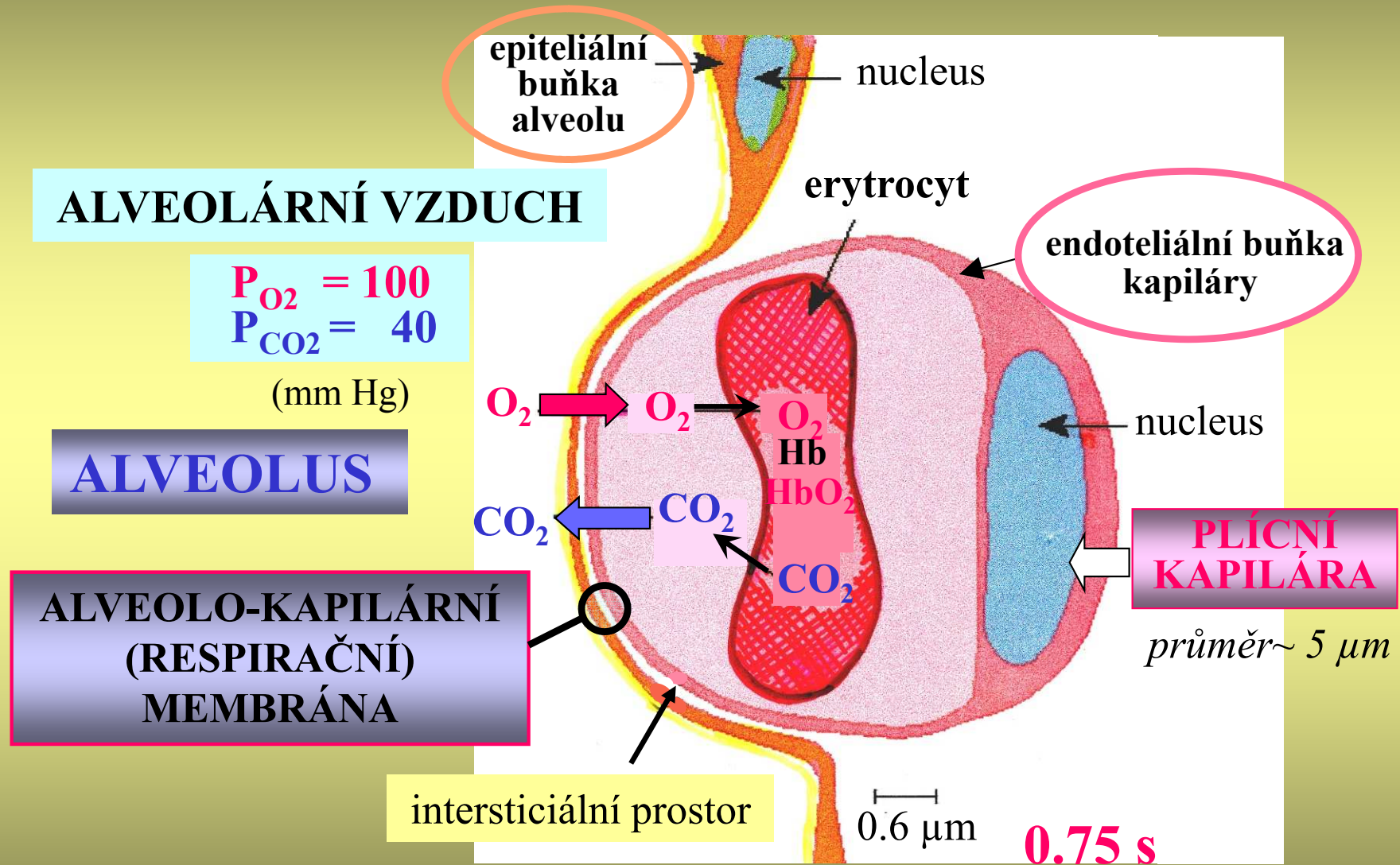

hyperventilace → **HYPOKAPNIE** → respirační alkalóza

hypoventilace → **HYPERKAPNIE** → respirační acidóza

ALVEOLO-KAPILÁRNÍ (RESPIRAČNÍ) MEMBRÁNA

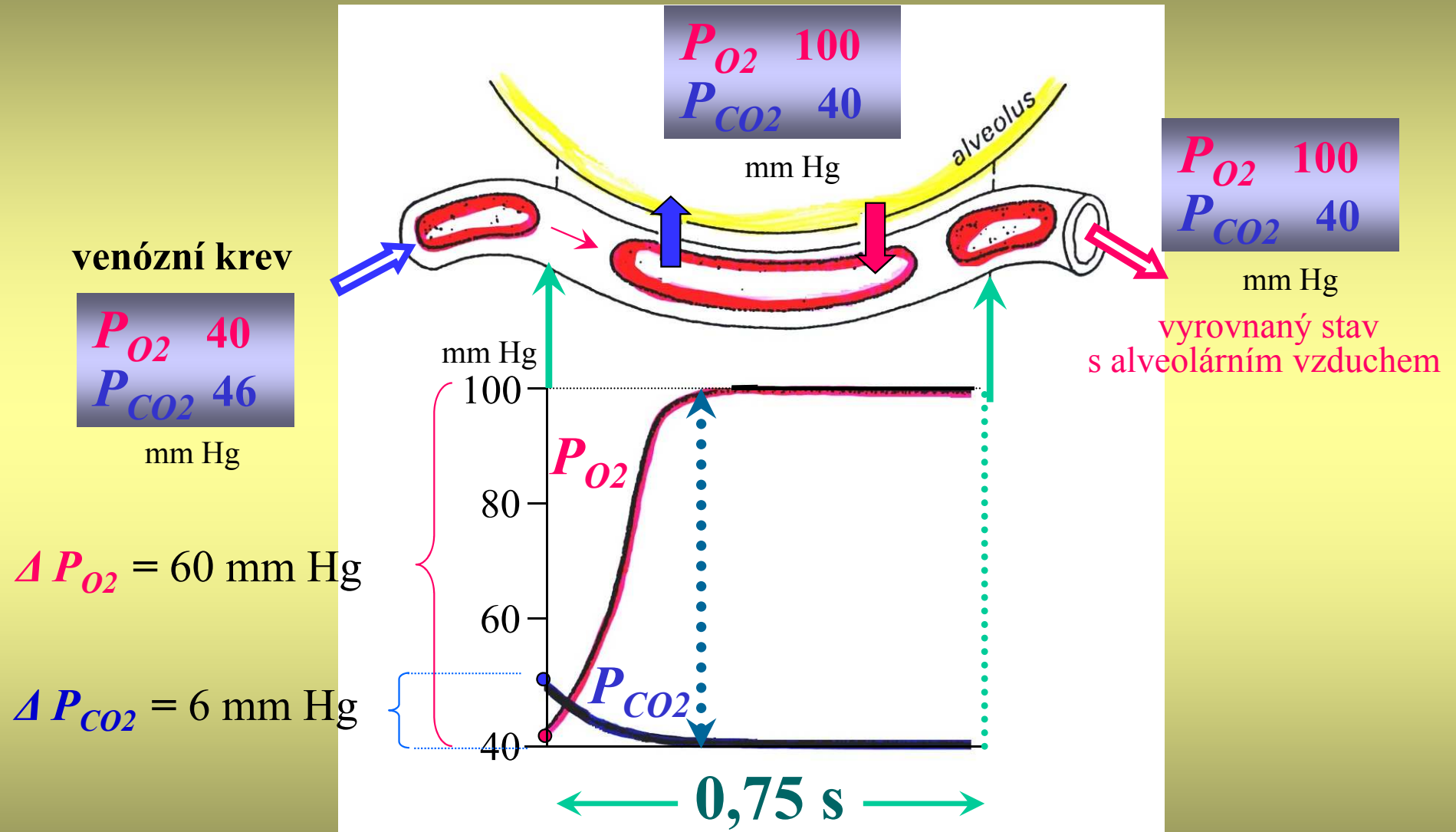
DIFUZE PLYNŮ

*doba kontaktu erytrocytu
s respirační membránou v klidu*

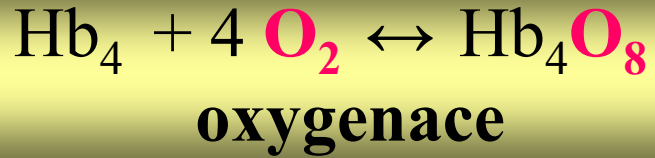

ČASOVÝ PRŮBĚH VYROVNÁVÁNÍ P_{O_2} A P_{CO_2} V KAPILÁŘE S ALVEOLÁRNÍM VZDUCHEM

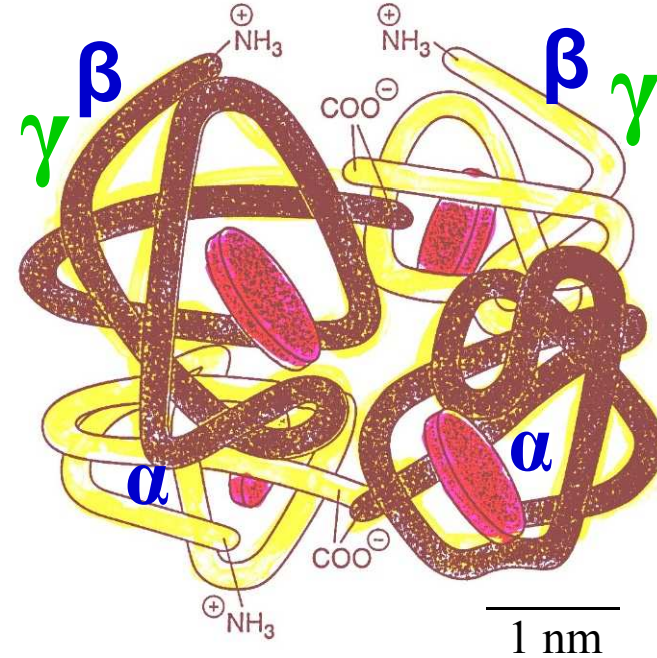

doba kontaktu erytrocytu s respirační membránou v klidu

HEMOGLOBIN

tetramer

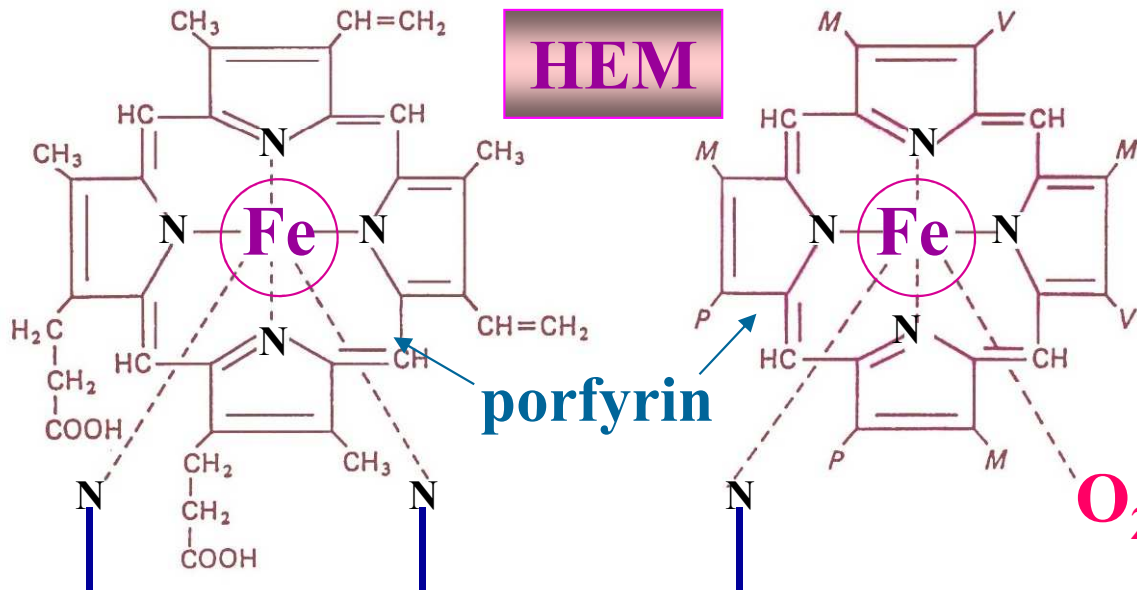

DEOXY

Fe^{2+}

OXY

HEM

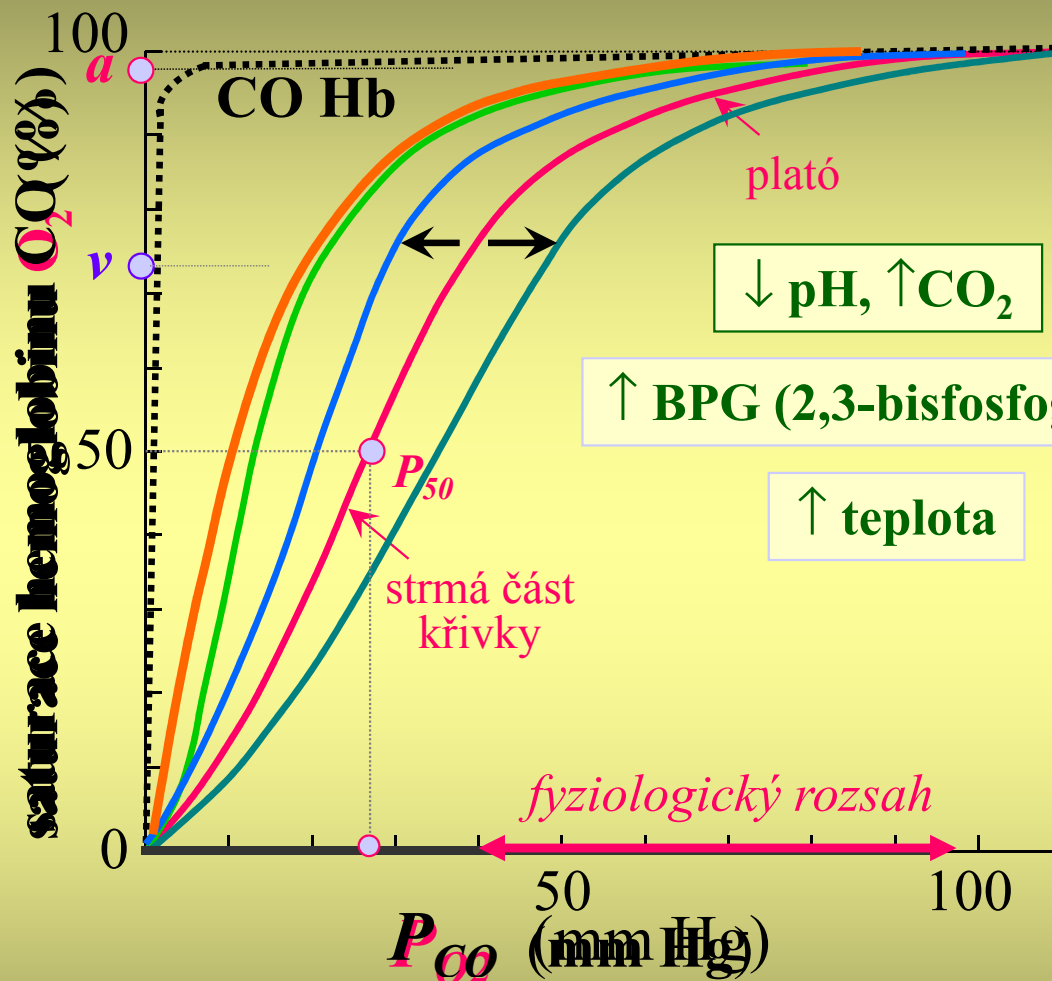
polypeptidový řetězec

polypeptidový řetězec

fetální Hb

Fe^{3+} (methemoglobin)
oxidace

VAZEBNÁ KŘIVKA O_2 NA HEMOGLOBIN

BOHRŮV EFEKT
 $\downarrow$ pH, $\uparrow$ CO_2

$\downarrow$ pH, $\uparrow$ CO_2

$\uparrow$ BPG (2,3-bisfosfoglycerát)

$\uparrow$ teplota

fetální Hb

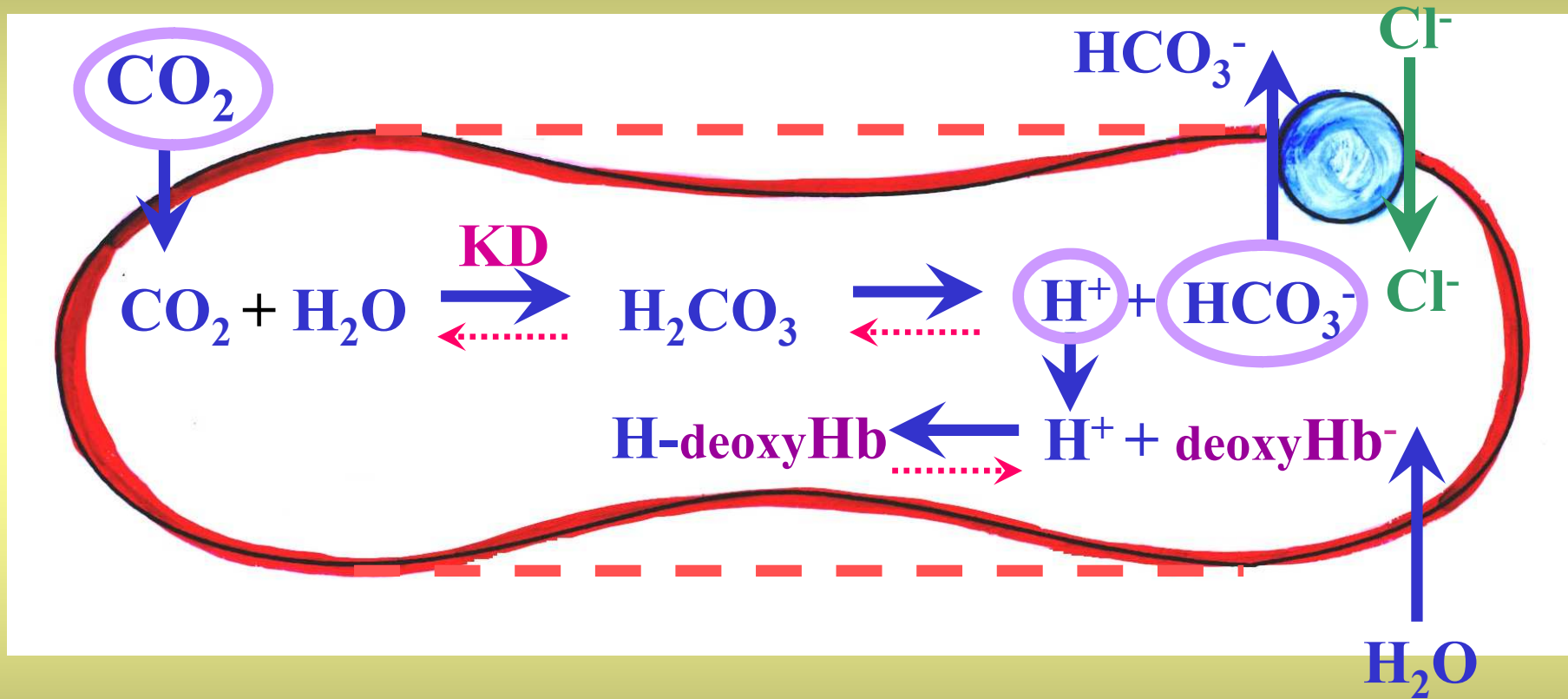
myoglobin

methemoglobin

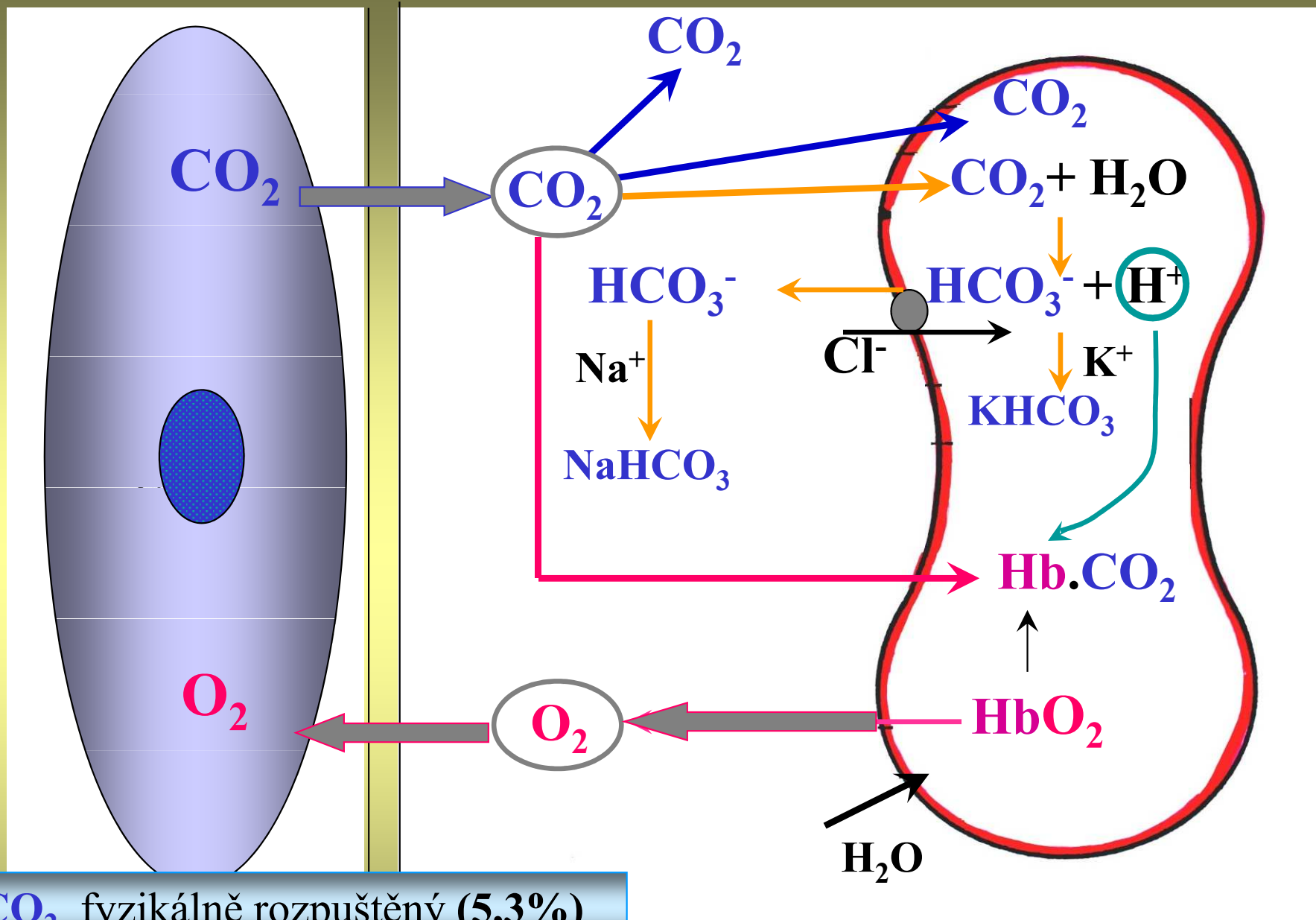
fyzikálně rozpuštěný O_2 (1.4%)

TRANSPORT CO_2

posun Cl^- iontů
Hamburgerův posun

KD – karbonát dehydratáza
(karboanhydráza)

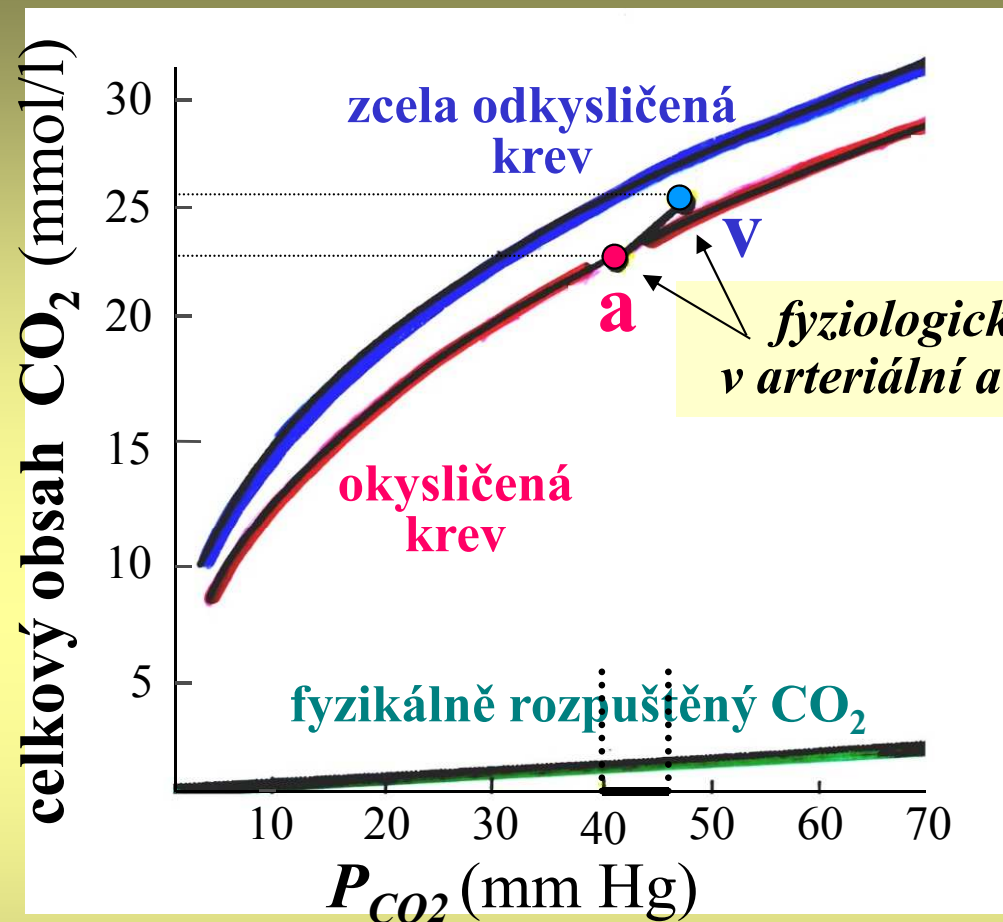
- CO₂ fyzikálně rozpuštěný (5,3%)

- $\text{CO}_2 + \text{Hb-NH}_2 \rightleftharpoons \text{Hb.NHCOO}^-$ (karbamino-Hb) (5,3%)

- $\text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{HCO}_3^- + \text{H}^+$ (~89%)

~60% v plasmě, ~29% v erythrocytech

VAZEBNÁ KŘIVKA CO₂

HALDANEŮV EFEKT

?

DEOXY-Hb

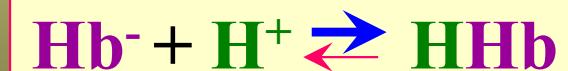

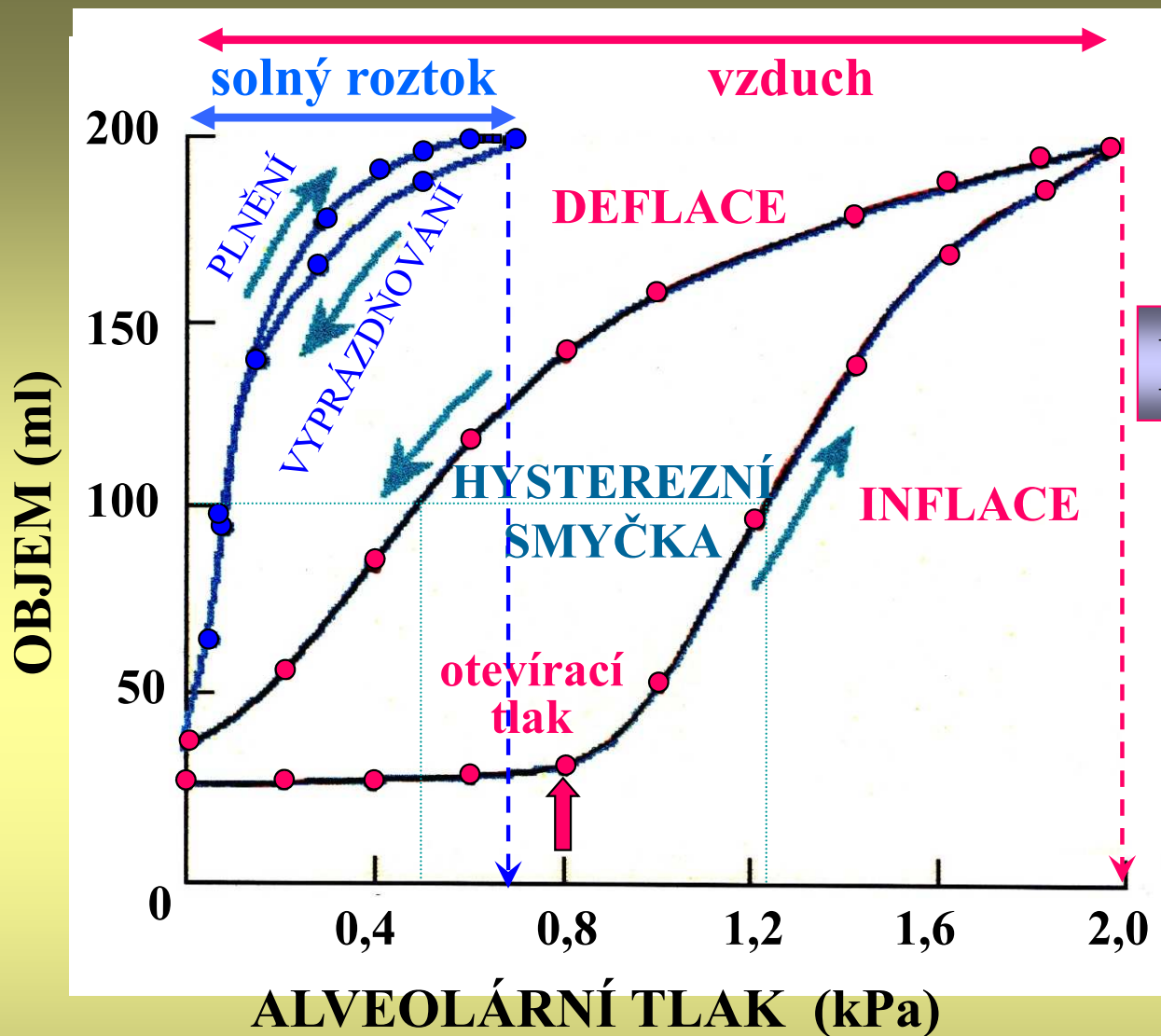
→ v periferních tkáních
← v plících

TKÁNĚ: DEOXY-Hb snadno váže H⁺ (jako slabší kyselina) ⇒ ↑ množství chemicky vázaného CO₂

PLÍCE: OXY-Hb uvolňuje H⁺ ⇒ ↓ množství chemicky vázaného CO₂

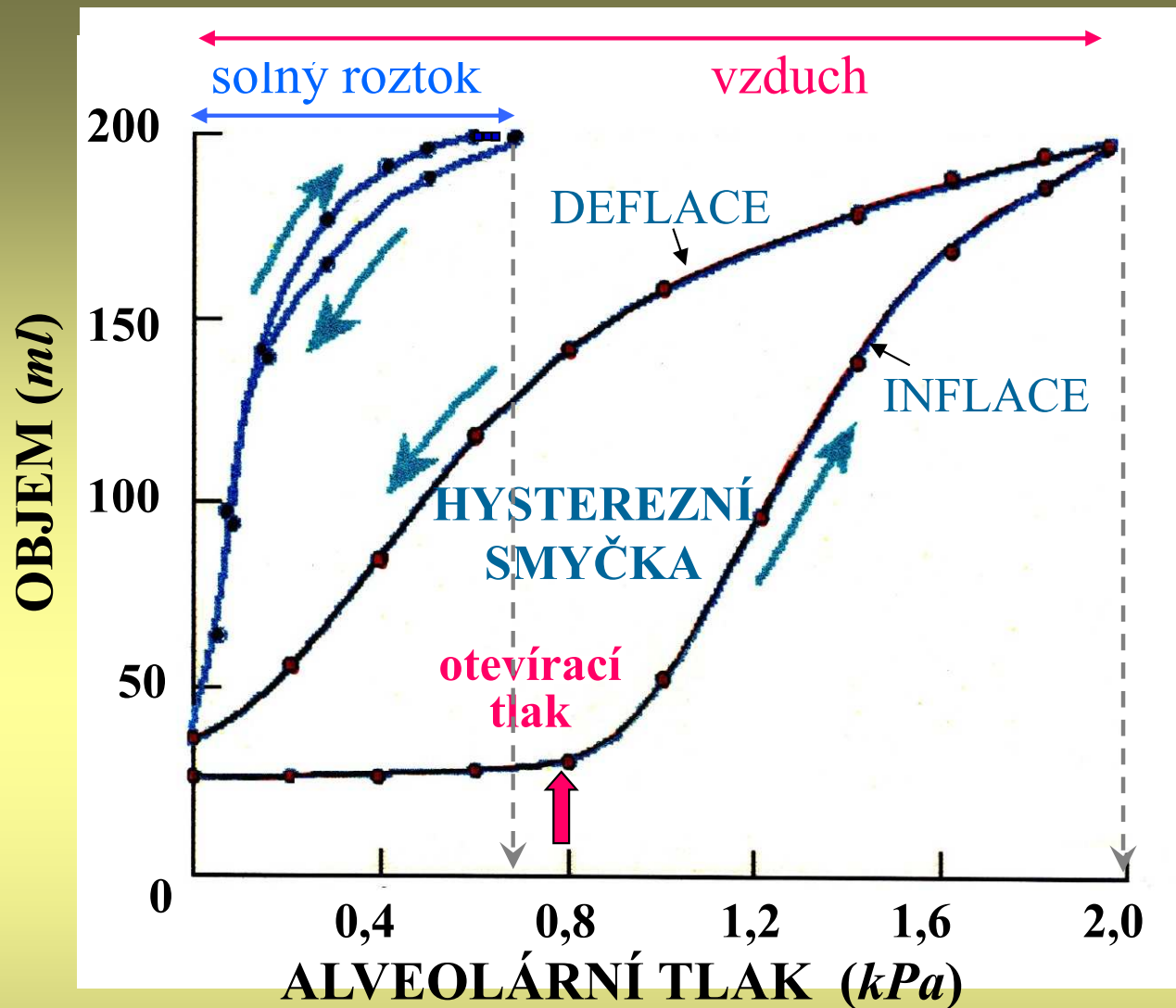

ELASTICITA PLIC

ELASTICITA PLIC

VLASTNÍ TKÁŇOVÁ ELASTICITA
(vlákna elastinu a kolagenu)

SÍLY POVRCHOVÉHO NAPĚTÍ
(rozhraní tekutina-vzduch)

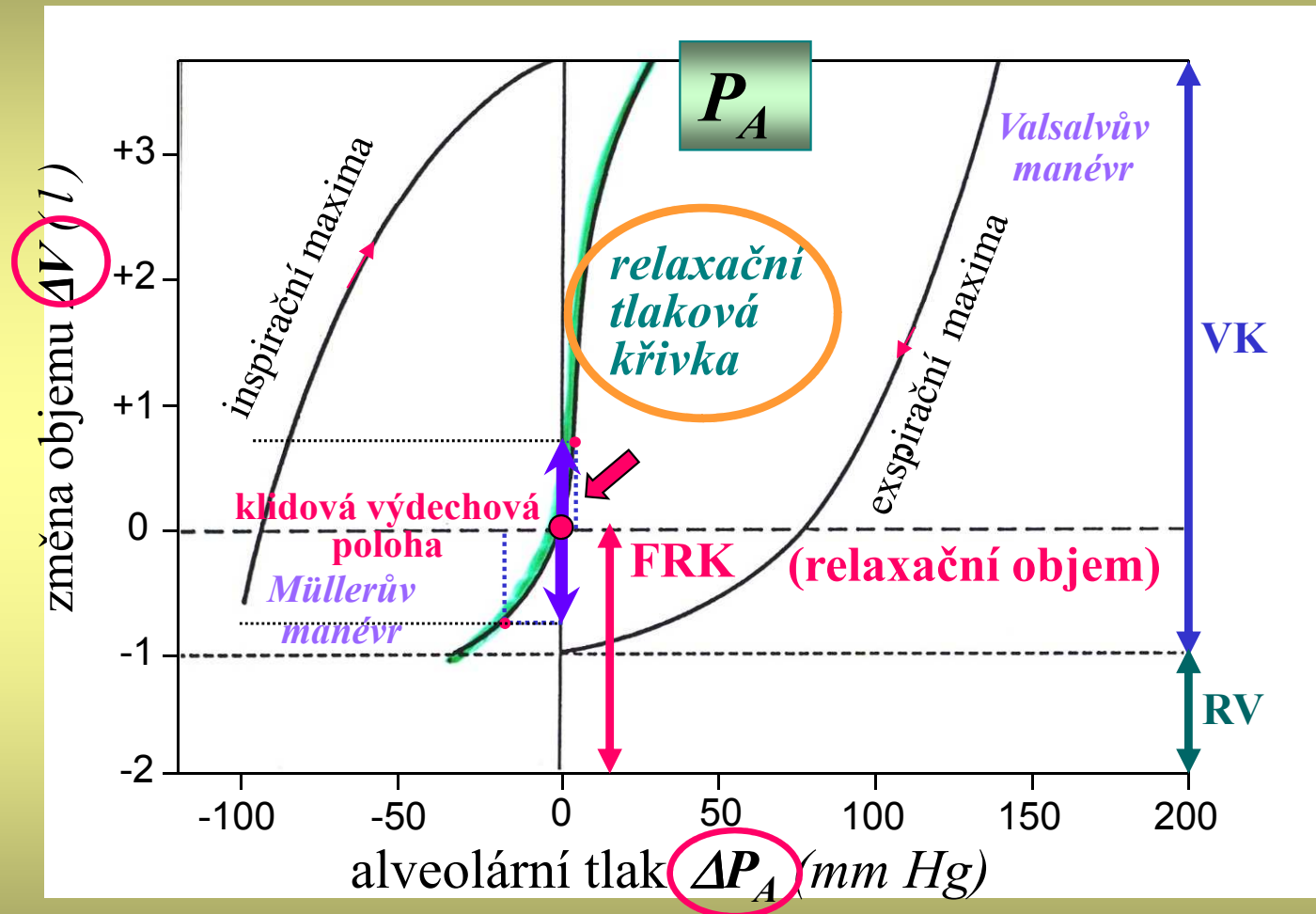
Faktory podílející se na
HYSTEREZNÍ
SMYČCE

- **LAPLACEŮV ZÁKON (otevírací tlak alveolů)**
- **Dynamické změny v hustotě molekul SURFAKTANTU v průběhu inspirace a expirace**

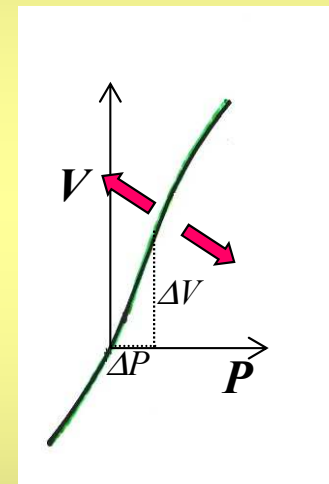
COMPLIANCE (OBJEMOVÁ ROZTAŽITELNOST)

STATICKÉ MĚŘENÍ PŘI UZAVŘENÉM SYSTÉMU

RESPIRAČNÍ SYSTÉM
píče a hrudník

$$C = \frac{\Delta V}{\Delta P}$$

↑ tuhost tkáně
compliance klesá

↓ tuhost tkáně
compliance vzrůstá

CELKOVÁ PRÁCE DÝCHACÍCH SVALŮ PŘI KLIDNÉM DÝCHÁNÍ

ELASTICKÁ PRÁCE (65%)

pro překonání elastických sil hrudníku a plic

DYNAMICKÁ PRÁCE (35%)

- pro překonání odporu dýchacích cest při proudění vzduchu - *aerodynamický odpor* (28%)
- pro překonání tření při vzájemnému pohybu neelastických tkání - *viskózní odpor* (7%)